

ASTRID LINDGRENOVÁ

 metafora

SUSANNE LIEDER

Celý svět zná její knihy, ale kdo zná její životní příběh?

Slavná autorka dětských knih jako Pipi Dlouhá punčocha nebo Děti z Bullerbynu měla nemanželského syna, vdala se za rozvedeného muže a doslova chrlila neuvěřitelně pestré příběhy, které dodnes milují děti po celém světě. Každý zná její jméno, ale kdo opravdu ví, jaká byla žena či milenka?

Životopisný román Susanne Lieder nabízí pohled za zrcadlo.

„Okouzlující kniha, která se velmi příjemně a lehce čte.“

– Passauer Neue Presse

„Susanne Lieder ve svém románu živě, vřele a poutavě vypráví, jak a proč se z mladé novinářky Astrid stala autorka knih pro děti.“

– Aachener Nachrichten

„Susanne Lieder se podařilo zachytit Astrid Lindgrenovou ve všech jejích aspektech. Fascinujícím způsobem napsaná kniha tuto výjimečnou spisovatelku a osobnost skutečně přibližuje všem čtenářům.“

– www.belletristik-couch.de

„Lieder se ve svém románu opravdu věrně drží skutečných událostí a lidí ze života Astrid Lindgrenové. Díky tomu se jí podařilo vytvořit citlivý portrét silné, empatické ženy.“

– Buchjournal

S U S A N N E L I E D E R

**ASTRID
LINDGRENOVÁ**

Život má plný dětství,
ale štěstí v lásce musí hledat.

Přeložila Romana Hájková

metafora

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

*Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.*

Susanne Lieder: Astrid Lindgren. Ihr Leben ist voller Kindheit, in der Liebe muss sie nach dem Glück suchen. Roman
© Aufbau Verlage GmbH & Co. KG, Berlin 2022 (Published with Aufbau Taschenbuch; »Aufbau Taschenbuch« is a trademark of Aufbau Verlage GmbH & Co. KG)
Translation © Romana Hájková, 2023
Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2024

All rights reserved

ISBN 978-80-271-7183-5 (ePub)

ISBN 978-80-271-7182-8 (pdf)

ISBN 978-80-7625-303-2 (print)

Pro Ellu

*Kdybych dokázala rozzářit
byl jen jedno jediné pochmurné dětství,
byla bych spokojená.*

Astrid Lindgrenová

1. DÍL

1929-1931

I. kapitola

Stockholm, zima 1929

Astrid se zimomřivě choulila do vlněného kabátu. Nejraději by do něj zalezla celá.

Takové hrozné počasí! Nebe bylo plné těžkých šedých mraků, které visely nízko nad městem. Vypadalo to, jako by se pod nimi stockholmské domy bázlivě krčily. Holé stromy v parku Vasa, kolem kterého teď Astrid a její syn Lasse procházeli, se mokře leskly.

Všichni toužebně očekávali sníh, ale letos se zdálo, že bílé Vánoce nebudou.

Třiletý klouček mrzutě klusal vedle ní, čepici staženou hluboko do tváře. „Kdy už tam budeme?“

„Brzy, už to je jenom pár kroků. To je ale počasí, vid?“

Zvedl hlavu a překvapeně se na ni podíval, jako by té otázce nerozuměl.

„Pokud to bude zítra lepší, mohli bychom jít do parku,“ navrhla mu, když přecházeli ulici, a přitom mu pevně svírala ruku. Tolik se bála, že se jí vytrhne a uteče. Kdyby byla na jeho místě, udělala by to. Jak se jenom musel cítit! Byl vytržený ze svého pohodlí, ze života, na který byl zvyklý, a hozený do nového. Bez toho, aby se ho někdo na něco zeptal. Nebyla jiná cesta, neexistovala žádná jiná možnost, ale tomu on nemohl rozumět.

A Astrid se mu to ani nesnažila vysvětlit.

Vybavuje si, jak se k němu sklonila. „Teď musíš jít se mnou, Lasse.“

„A kam?“ Jeho velké modré oči se na ni vystrašeně upíraly.

„Do Stockholmu.“

„Ale já chci zůstat tady,“ zašeptal. „U svojí mámy.“

Srdce se jí sevřelo. *Já jsem tvoje máma, Lasse.* Jak ráda by to řekla a připomněla mu, co už dávno věděl. „Marie je velmi, velmi nemocná,“ odpověděla chraplavým hlasem. „Proto tě teď беру s sebou.“

„Půjdeme do parku, slibuješ?“ zeptal se a ona sebou trhla.

Od té doby, co opustili Kodaň, sotva promluvil. Ve vlaku seděl ticho, malé ruce v klíně. Jeho smutný pohled neklidně tůkal sem a tam, až nakonec ulpěl na ní, jako by se ptal: *Opravdu musím jít s tebou?* A ona by ho nejraději objala a pevně sevřela v náručí.

„Ano, jistě, mohli bychom hrát na honěnou a na schovávanou. A také lézt po stromech.“

Chlapeček našpulil ústa a ona se bála, že se rozpláče. Ale nakonec to neudělal. „S Carlem a Esse jsem si taky hrál na honěnou,“ zašeptal a rozklepala se mu brada.

Astrid měla pocit, jako by jí někdo rval srdce z těla a drtil jí ho před očima. „Já vím, Lasse.“

„Kdy zase půjdu domů?“

Polkla. „Zůstaneš se mnou, už jsem ti to přece vysvětlila, broučku.“ Nechtěla s ním takhle mluvit, protože se bála, že ho tím vyděsí.

Znovu polkla. *Seber se a pokračuj.*

To byla slova její matky, která v životě slyšela už tolikrát, že se jí doslova vpálila do mozku.

Energicky si odkašlala a ukázala na šedý dům s bílými vstupními dveřmi. „Vidíš tamhle? Ten dům? Tak tam bydlím.“

Děšť jí stékal za límec, šátek na hlavě už měla úplně promočený. Když sahala do kapsy kabátu pro klíč, vyšla z domu její sousedka.

„Dobrý den, paní Terstegenová.“ Astrid cítila, jak se jí hrne krev do obličeje. Sice mrzla, ale zároveň ji polévalo horko.

„Kohopak to tu máme?“ Sousedka pohlédla na malého a na tváři se jí objevil úsměv. „Ty jsi ale roztomilý chlapec. Jak se jmenuješ?“

„Jmenuje se Lasse,“ řekla rychle Astrid.

Paní Terstegenová se podívala nejdříve na ni a pak na malého. Zdálo se, že přemýšlí, jaký je jejich vztah, a vypadalo to, že se na to dost možná zeptá.

Astrid hořely tváře. „Tak běž, Lasse.“ Postrčila ho předními dveřmi. „Hezký den vám přeji.“

„I vám, slečno Ericssonová.“

Zdůraznila slovo „slečno“? *Nesmysl, to jsou jenom moje představy.*

Astrid vyndala třesoucícma se rukama poštu ze schránky. Byly tam dva dopisy pro její bytnou, zmačkaný vlhký leták obchodního domu a pohlednice od jejího bratra.

Lasse nakrčil nos. „Fuj, tady to smrdí.“

Musela se smát. „To není nic neobvyklého. Na to si zvykneš.“ Člověk si vlastně zvykne na všechno.

Když stoupali po schodech, znovu se zadívala na svého malého syna, dítě, které musela nechat u pěstounů hned, jak se narodilo. Tehdy neměla na výběr, Vimmerby opustila ukvapeně.

A teď byl její syn s ní, protože znovu neměla na výběr. Bývala by si ho raději k sobě vzala v příznivější situaci. Ve chvíli, kdy by věděla, že se o něj dokáže opravdu dobře postarat a být mu dobrou matkou. Ale osud zase zamíchal kartami.

Připadalo jí neskutečné mít ho u sebe, tady, v tomto domě, v tomto městě.

„Někdy to tu smrdí jako zmoklý pes,“ brebentila dál a doufala, že ho rozesměje. „I když tady vlastně nikdo žádného psa nemá.“

Lasse se na ni vážně podíval.

„Ale já vím, kdo jednoho má,“ pokračovala, když odemykala dveře od bytu. „Ty máš psy rád, vidě?“

Její syn mlčel a rozhlížel se po úzké chodbě.

Potlačila povzdech. „Pojď, ukážu ti svůj pokoj.“

Byl to opravdu jen jeden pokoj, ve kterém Astrid spala, jedla, psala dopisy a četla knihy.

„A kde je můj pokoj?“ zeptal se Lasse, když se svlékli a trochu si vysušili vlasy.

Ukázala na malou postel, kterou koupila za svoje poslední peníze. Musela tak moc smlouvat, až se styděla. A teď neměla ani korunu. Možná by mohla požádat svého šéfa o malou zálohu.

Nikdy neměla dost peněz a často nemohla ani jet do Kodaně navštívit svého syna.

Díkybohu, že jí matka poslala začátkem týdne další balík, který obsahoval chléb, hrníček slaneho másla, klobásu, sýr, a dokonce i malý koláč. Bez těchto pravidelných zásilek potravin by byla ztracená.

„Posaď se tamhle na postel, Lasse. Musíš mít hlad. Moje matka nám poslala výborný sýr.“ Odmlčela se, rozladěná, že neřekla *tvoje babička*. Ale nezmátla by ho tím? Vždyť svoje prarodiče vůbec neznal.

Astrid klesla na postel, která se nacházela hned vedle chlapcovy. Najednou měla pocit, že se zhroutí. Že nebude schopná se o Lasseho postarat. *Co sis myslíš, ty hloupý osude? Jak mám být dobrou matkou? Jak by se se mnou mohl mít tak dobře jako s Marií? Vždyť nevím, jak vyjdu s penězi, ani když jsem sama.*

„Jsi smutná?“ Lasse k ní natáhl ruku a ona ji uchopila a jemně stiskla. „Možná, jenom trochu.“

„A proč?“

„Protože... protože si musím zvyknout na tolik věcí.“ *Stejně jako ty.*

Lasse přikývl s vážným výrazem.

Astrid ucítila knedlík v krku a srdce jí znovu bolestivě sevřela neviditelná pěst. *Vždycky je to srdce*, pomyslela si ustaraně, ale pak narovнала ramena. *Vzchop se! Pro něj to je přece mnohem horší než pro tebe.*

„Pojď, ukrojím ti krajíc chleba a kousek sýra.“

„Já nemám hlad.“ Očima těkal kolem, jako by přemýšlel, co tam dělá. A jestli to tu chvíli vydrží a jak dlouho to vlastně bude trvat. „Přijde pro mě máma brzy?“ Znělo to úzkostně, jako by tušil, že se mu odpověď nebude líbit a že ji nejspíš nebude chtít slyšet.

„Marie je velmi nemocná, Lasse,“ odpověděla Astrid jemně.

Bylo to srdce. *Copak to není vždycky srdce?* pomyslela si, když ji pěstounka jejího syna informovala o svém stavu. Buď byl člověk opravdu nemocný, nebo trpěl bolestí srdce ze zcela jiných důvodů: kvůli smutku, osamělosti, pocitu viny, ze studu, pro nešťastnou lásku. Nebo pro to všechno dohromady.

Astrid ukrojila dva krajíce chleba, namazala je máslem a položila na dva talíře. Pak vzala bochník sýra a zamýšleně se na něj zahleděla. *Jak to jenom bude dál? Jak se má postarat o svého syna, který ji teď tolik potřebuje?*

Podívala se na něj, jak tam sedí na posteli a houpe nohama. Zase vyrostl, pokaždé, když ho v Kodani navštívila, byl o něco větší. „Za chvíli narazíš hlavou do stropu,“ škádlila ho při poslední návštěvě.

Ne, při té předposlední, opravila se. Při poslední návštěvě mu sbalila jeho malý kufr a bezmocně sledovala, jak se loučí, nejprve s Carlem a Esse a nakonec s Mariinou sestrou, která se ho dočasně ujala a tehdy mu tiše řekla: „Teď musíš být velký, rozumný chlapec, ano?“

Astrid stála ve dveřích se staženým hrdlem, pálící tvrdou koulí v žaludku a srdcem sevřeným žalem. Rozumný. Byla ona sama vůbec někdy rozumná?

Ukrojila sýr, rozdrobila ho na kousky a rozdělila na talíře. Když před Lasseho jeden položila, zavrtěl hlavou.

„Ale musíš něco sníst.“

„Nemám hlad.“ Její syn otočil hlavu na druhou stranu, a tak dala talíř na postel vedle něj.

„Já nemusím dělat vůbec nic,“ odpověděla by ona jako malá.

Tenkrát na ni žádné „musíš“ a „všichni to tak přece dělají“ neplatilo. A její matka se o to ani nepokoušela. „Pokud chceš jít spát s kručícím žaludkem, tak můžeš,“ řekla by jí. „Ale potom si budeš muset počkat do snídaně.“

Astrid získávala svoje zkušenosti často velmi těžce, protože když si něco vzala do hlavy, pokaždé to chtěla vyzkoušet. Ale nikdy si pak nestěžovala.

Lasse zíral na protější stěnu, kde stála úzká police s knihami.

„Kdybys chtěl, něco ti později přečtu.“ Znělo to vesele, jako by se domlouvali na jednorázovém přespání. „Ale ne,“ pokračovala. „Obávám se, že tady nemám žádnou dětskou knížku. Ale mohla bych ti něco vyprávět, nějaký příběh.“

Jeho modré oči se rozzářily a Astrid cítila, jak se jí tvrdý knedlík v krku trochu uvolnil. „Ty máš vyprávění rád, vid’?“

Váhavě přikývl a její srdce poskočilo. Možná by to přece jen zvládla, možná by mu nakonec mohla být dobrou matkou.

Tu noc seděla v posteli zády opřená o zeď, přikrývku přes kolena, a poslouchala, jak Lasse dýchá.

Trvalo mu dlouho, než konečně usnul.

Měla by se pokusit aspoň o dvě nebo tři hodiny spánku, ale věděla, že je to zbytečné.

Jak často za poslední tři roky přemýšlela, jestli na ni Lasse myslí, jestli mu chybí nebo jestli se jí pomalu odcizuje. Když v její přítomnosti Marii poprvé oslovil „mami“, rychle se otočila a přitiskla si ruku k ústům.

Chlapeček něco zamumlal ze spaní a překulil se. Jeho prostěradlo zašustilo a Astrid si představila, jak si lehá vedle něj a pod dekou se k němu přitulí. Jednou se snad odváží.

Její život, její každodenní život se od nynějška nejspíš úplně změní. Teď byla svobodnou matkou, která se musí postarat o svoje dítě. Celé dlouhé tři roky si to moc přála, ale teď, když se to stalo, cítila, jak se jí kroucí žaludek strachem a vypětím.

Astrid zavřela oči. *Zvládnou to. Jako jsem zatím zvládla všechno, co jsem zvládnout musela.*

I když téměř pokaždé musela jít nějakou oklikou.

2. kapitola

Astrid se probudila s leknutím – ještě stále seděla v posteli opřená o zeď – a před ní stál Lasse a dotýkal se jejího ramene. „Můžu jít dnes už domů?“

Musela se hodně ovládat, aby se nerozvzlykala, a jen s velkými obtížemi odpověděla: „Ne, můj malý. Od teď se o tebe budu starat já.“

Jak dlouho tuhle větu nesměla vyslovit. Teď sice mohla, ale bylo to hrozné. Protože velmi dobře věděla, co se v jejím synovi odehrává, jak moc se bojí a jak strašně touží po svém starém životě. Jeho srdíčko se muselo svírat bolestí ještě mnohem víc než to její.

Měla bych žárlit, pomyslela si, moje srdce by mělo přímo šílet žárlivostí.

Ale všechno, co cítila, byl jen bezmezný smutek, protože jejímu synkovi se nevedlo dobře, a špatné svědomí, protože za to mohla ona.

Z koutku oka mu vytryskla slza a stékala po tváři.

Astrid bez přemýšlení natáhla ruku a jemně mu ji pohybem palce otřela. „Neplač, Lasse.“ Hlas se jí zlomil a musela polknout.

Neřekl ani slovo, nevydal ani hlásku, ale po tváři se mu koulely další a další slzy. Astrid je vnímala jako tiché obvinění.

Tvář jejího syna, který tu teď před ní stál a tiše plakal, se jí navždycky vryla do paměti.

Lasse se nechal obléknout, aniž by si stěžoval, a nebránil se, ani když ho pak Astrid vzala za ruku a odvedla do kuchyně, kde její bytná, paní Berglundová, připravovala snídani. Slíbila, že se o něj postará.

„Tady jste, Astrid.“ Obrátila se k nim se širokým srdečným úsměvem. „Tak ty jsi Lasse, tvoje maminka mi o tobě hodně vyprávěla.“

To nebyla pravda, naopak, Astrid jí o něm skoro nic neřekla, jen se zeptala, jestli by ho mohla pohlídat, dokud nenajde jiné řešení.

Paní Berglundová pohladila malého po vlasech. „Můžeš mi říkat Vero.“

Žádná reakce, jen plachý pohled jeho velkých očí.

Astrid se zmohla na úsměv. „Moc vám děkuji, paní Berglundová, opravdu si vaší laskavosti a ochoty velmi vážím.“ Sklonila se k Lassemu a položila mu ruce na ramena. Jak jemně a křehce působil. „Uvidíme se večer, ano? Slibuji ti, že přijdu včas. A ty si zatím rozmysli, na co si pak budeme hrát.“

Chlapeček stále nereagoval, jen se mu mírně chvěl spodní ret.

Astrid ho políbila na čelo a na poslední chvíli spolkla „buď hodný“, což jí automaticky přišlo na mysl. Uvědomila si, jak moc by nenáviděla, kdyby jí tohle – jako malé – někdo řekl. A byla velmi překvapená, že ji to vůbec napadlo. Rychle se otočila a vyběhla ze dveří.

Astrid byla šťastná, že získala místo sekretářky v Královském automobilovém klubu. Většinu času to byla zábava, práce ji bavila a měla ráda své kolegy, kteří byli přátelští a pohodoví.

Cestu do redakce si vždycky užívala, protože se jí venku brzy ráno, když se Stockholm probouzel a vzduch byl čistý a svěží, moc líbilo.

Dnes však cestu skoro nevnímala. Paže měla ovinuté kolem těla a hlasitý klapot jejích podpatků na vlhké dlažbě se jí zarýval do uší.

Měla pocit, jako by se pozorovala zvenku: rychle kráčející mladá, nakrátko ostříhaná žena, zahalená do světlého kabátu, který měl svoje nejlepší časy už dávno za sebou.

Pláče Lasse? Stojí u okna a vyhlíží ji?

Astrid si vzpomněla na svou návštěvu smålandského dětského domova přibližně před rokem. Žila tam Britta, tříletá dcera její kamarádky Ebby, která rozhodně nepůsobila, že by jí umístění jejího dítěte do tamního ústavu zlomilo srdce. Co ale bylo opravdu špatné, bylo to, že si neustále vymýšlela nové a nové výmluvy, proč svoji holčičku nemůže navštívit.

A tak se Astrid rozhodla, že se pojede podívat, jak se malé daří. Dětský domov sídlil v budově z červených cihel a s velkými dřevěnými dveřmi. *Vypadá to tady docela příjemně*, pomyslela si. V domě bylo podivné ticho, nebyly tam slyšet žádné hlasy, žádné kroky, a hlavně žádný smích.

Astrid zaklepała na dveře a požádala o setkání s Brittou. Dovedli ji do místnosti, která byla smutná a bezútěšná. Děti tam seděly kolem velkého stolu, a když vešla, pohlédly na ni. Žena, která ji sem doprovodila, ukázala na malou dívku s blond ofinou. „Tohle je Britta. Pojď sem, dítě!“

Dívka vstala a její židle hlasitě zaskřípala. „Podej slečně Ericssonové ruku. Přišla se podívat, jak dobře se ti tady daří.“

Astrid holčičku uchopila v podpaží, zvedla ji a posadila si ji na bok. „Já jsem kamarádka tvojí maminky. Ona dnes bohužel nemohla přijít, tak jsem dorazila já.“ Ani se nezačervenala.

Ostatní děti také vstaly a postavily se kolem nich. Sledoval ji asi tucet párů očí a jí se zdálo, že kromě zvědavosti v nich vidí ještě něco: naději.

V místnosti byla kromě stolu a několika židlí už jen úzká police s hrstkou knih a na podlaze dřevěná krabice s pár barevnými kostkami a dvěma otrhanými hadrovými panenkami, které však vypadaly stejně nešťastně a smutně jako dívenky, které si s nimi hrály.

Sama Astrid nikdy neměla moc hraček, proč také, když si ona a její kamarádi – sourozenci, děti děveček a čeledínů na Násu a děti sousedů – mohli hrát se vším, co jim poskytovala příroda. Stavěli si domečky na stromech, kopali jámy, ze kterých si pak dělali útulná doupata, skákali na seníku do slámy a prozkoumávali tajuplné podkroví s půdou. A vždycky něco našli, jako třeba na jaře malá koťátka, která, ještě slepá, roztomile přelézala jedno přes druhé. Jejich hlavním pátračem se stal Astridin bratr Gunnar. Byl doslova jako pes stopař a Astrid ho škádlila, že by měl vlastně chodit po čtyřech. Což on také vždycky okamžitě udělal a ostatní se pak nemohli přestat smát.

To všechno se jí teď honilo hlavou, když tam stála s Brittou v náručí a dívala se do roztoužených dětských očí. Svírala ji úzkost a hluboký soucit s těmito ubohými malými tvory, kteří museli vyrůstat bez svých milujících blízkých. Bolelo ji z toho srdce. Zároveň ji však pobouřily poměry, které v tomto dětském domově panovaly.

„Budeš si s námi hrát? Přinesla jsi nám něco?“ ozývalo se najednou ze všech stran.

Astrid postavila Brittu na zem a sáhla do kapsy kabátu, kde měla pár bonbonů, které si preventivně vzala s sebou.

Jak hloupé to jenom ode mě bylo, jak moc hloupé! Vzala jsem jich málo.

Teprve teď si všimla jiné ženy, která byla o něco mladší než ta, jež ji sem přivedla. Seděla v rohu u malého stolku

a psala si něco na papír. Měla hlídat děti a všechno pečlivě dokumentovat?

Astrid se najednou cítila nepříjemně. Zamumlala tichý pozdrav, který však nebyl opětován.

Ale ouha, když vyndávala bonbony z kapsy kabátu, žena se najednou zvedla a během okamžiku byla u ní. Popadla cukrátku a ihned je dětem rozdala. Bylo to tak neuvěřitelně rychlé, že si Astrid vůbec nestihla všimnout, kdo dostal a kdo nedostal. „To je od slečny Ericssonové moc hezké, vidíte, děti?“

Jeden blondatý chlapeček, na kterého bohužel žádný pamsek nezbyl, sledoval, jak si ostatní svoje bonbony rozbalili a strčili do úst. Kloučkovi se rozklepal spodní ret i brada a začal vzlykat.

„Nebud' hloupý, Rune,“ okřikla ho žena. „Prostě už žádné nezbyly.“

„Ale já chci taky jeden!“ zakvílel a postavil se před Astrid s nataženou rukou.

„To se nedělá!“ pokárala ho žena a chtěla ho odtáhnout.

„Je mi to líto,“ řekla ve stejnou chvíli Astrid a sklonila se k chlapci. „Vrátím se a přinesu další, slibuji.“

Rune si rukávem svetru otřel nos. „A dostanu pak dva? Když jsem dnes žádný nedostal?“

„Bud' už konečně hodný!“ napomenula ho žena a jednoduše ho za ruku odtáhla pryč. Posadila ho na židli a dlouho mu něco vykládala. Její slova zněla vyčítavě, příkře a tvrdě a Astrid se znovu sevřel žaludek. Nejráději by všechny ty děti vzala a utekla s nimi. Jak mohla Ebba nechat svou dcerku tady, a ještě k tomu ji vůbec nenavštěvovat?

Astrid si zase uvědomila, jaké měla štěstí, že našla Marii. Díky tomu její malý syn nemusel vyrůstat v dětském domově.

Dokonce i teď, když přecházela ulici a mířila k budově, ve které sídlil Královský automobilový klub, se v ní tehdejší emoce probudily tak silně, až se jí udělalo nevolno.